

Archeologie

- věda zkoumající vývoj lidské společnosti na základě hmotných pramenů

Archaios = starý + **logos** = nauka

Základní vědní obor pro poznání **Prehistorie**
Protohistorie

Doplňkový vědní obor pro poznání historického období

Archeologie

Archeologie se dělí podle různých kritérií:

- časového (pleistocénní, pravěká, medievální a post – medievální ad.)
- zaměření se na daný problém/téma (industriální, montánní)
- letecká, podmořská, experimentální
- egyptologie, klasická archeologie

Doplňkové vědy:

historie, numismatika, antropologie, paleobotanika, palinologie, paleozoologie, osteologie, petrografie

Archeologie

- **Archeologická kultura** (soubor památek reprezentující konkrétní pravěkou společnost. Na základě odlišnosti těchto souborů se vyčleňují určité pravěké komunity. Ty jsou od doby protohistorické označovány jako určité etnické celky)
- Archeologické prameny :
  - mobilní (keramika, kovové a kamenné artefakty ad.)
  - nemobilní (sídliště, pohřebiště, komunikace ad.)

Dějiny archeologie

Trojdobá periodizace - dánský vědec Christian Thomsen (1836)

Česká archeologie

František Palacký - zakladatel Archeologického sboru při Českém muzeu (1843) a odborného časopisu Památky archeologické a místopisné (1854)

Jan Erazim Wocel - profesor starožitností na pražské universitě, autor první syntézy o č. pravěku „Pravěk země české“ (1866), vydavatel nejstaršího č. periodika o pravěku Listy archeologické, jako první u nás používá trojčlenné dělení pravěku.

Dějiny archeologie

Josef Ladislav Píč - představitel tzv. muzejní školy (romantického pojetí AE, zastánci neexistence neolitu u nás a řady dalších konzervativních teorií); „Starožitnosti země české“ (1899-1909) a „Přehled české archeologie“ (1908).

Lubor Niederle - zakladatel moderní č. AE, představitel univerzitní školy (existence neolitu i eneolitu v našich zemích, vědecktější metody výkopových prací, včetně dokumentace); „Slovanské starožitnosti“ (1902-1925). „Lidstvo v době předhistorické“ (1894)

Karel Buchtela – v čele Státního archeologického ústavu (zal.1919); významně se zasloužil především o rozvoj práce v terénu.

Dějiny archeologie

Univerzita:

Albín Stocký - „Pravěk země české. Věk kamenný“ (1926)

Jaroslav Schráníl - „Vorgeschichte Böhmens und Mährens“ (1928)

Jan Eisner - rozvoj bádání na Slovensku; „Rukověť slovanské archeologie“ (1966)

Jan Filip - syntézá „Pravěké Československo“ (1948)

SAÚ:

Jaroslav Böhm - „Kronika objeveného věku“ (1941)

Jiří Neústupný - moderní pojetí muzejní složky archeologické práce; „Pravěk lidstva“ 1946.

Dějiny archeologie

Moravská archeologie

Jindřich Wankel – výzkum jeskyní v moravském krasu (např. býčí skála), Předmostí u Přerova. Wankelovi současníci a spolupracovníci založili 1883 **Vlastivědný muzejný spolek v Olomouci**, který prezentoval výsledky bádání ve vlastním časopise (ČVMSO).

Výzkumy v Moravském krasu: **Karel Jaroslav Maška, Josef Szombathey, Jan Knies, Martin Kříž**

Inocenc Ladislav Červinka -založení Moravského archeologického klubu (1906), již dříve vydával časopis Pravěk a vytvořil soupisy archeologických lokalit na Moravě ; „Morava za pravěku“ (1902), Slované na Moravě a říše Velkomoravská“ (1928)

Dějiny archeologie

Karel Absolon – zakladatel ústavu Anthropos při MZM v Brně, výzkumy v Dolích Věstonicích a Předmostí u Přerova (koncepte moravského paleolitu, založená na dominantní pozici pavlovienu a negaci staršího osídlení na Moravě)

Emanuel Šimek – založil samostatný Ústav pro prehistorii a protohistorii na FF MU (1930)

Pokračovatelé: **František Kalousek, Josef Poulík** (AÚ ČSAV v Brně)

Metody Archeologie

1) Prospekce

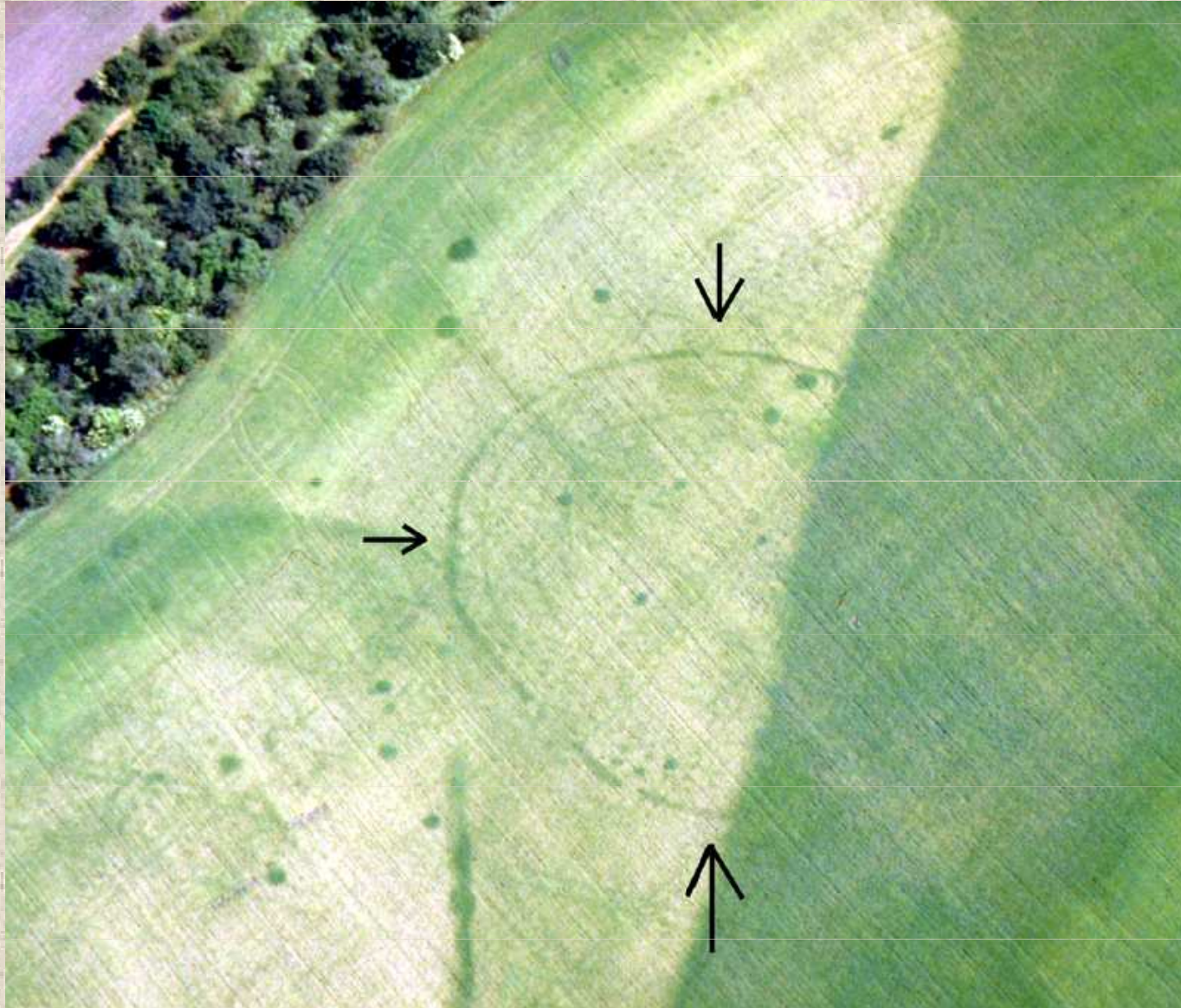
- **Destrukční** - metody založené na odběru vzorků
- **Nedestrukční** - metody geofyzikální
  - metody založené na povrchových signálech

2) **Terénní výzkum** (destruktivní, cílem získat inf. o dané lokalitě)

3) **Laboratorní zpracování** (konzervace, přírodovědné analýzy)

4) **Vyhodnocení a prezentace získaných poznatků**

Letecká prospekce

Terénní nerovnosti

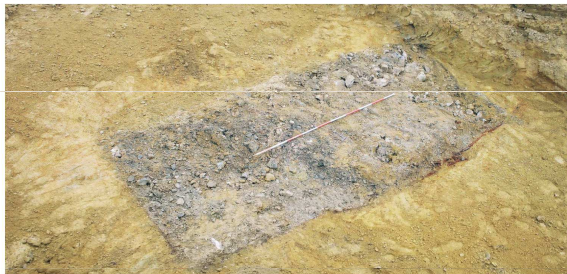
Archeologické situace v terénu

Tabulka 27

235-02-001

241-02-035

241-02-020

241-02-019

Tabulka 41

V05582

V05586

Metody datace

Chronologie

- absolutní (v datech)
- relativní (ve stupních, využívá se stratigrafie a typologie)

- **Stratigrafie:**

vertikální („co je níže, je starší, co výše, je mladší“)

horizontální (časový rozptyl památek v jedné vrstvě)

- **Typologie:**

vychází ze změn jednotlivých typů předmětů

Skloubením stratigrafie a typologie získáváme **typologické řady** předmětů, podle kterých můžeme datovat ostatní nálezy.

Metody datace

Absolutní chronologie:

radiokarbonová metoda - zjištění stupně rozpadu radioaktivních izotopů uhlíku C14 (poločas rozpadu je asi 5 700 let). Používá se na datování celků od mladého paleolitu dále.

termoluminiscence - vypálená hlína nebo silexy za podmínky uložení mimo dosah světla hromadí energii, kterou lze uměle uvolnit jako záření - luminiscenci, jehož intenzita má chronologický aspekt.

dendrochronologie – řady letokruhů

paleomagnetická - kolísání směru a intenzity geomagnetického pole Země, vypálená hlína v sobě uchová stav geomagnetického pole v době výpalu

Suroviny

Kámen

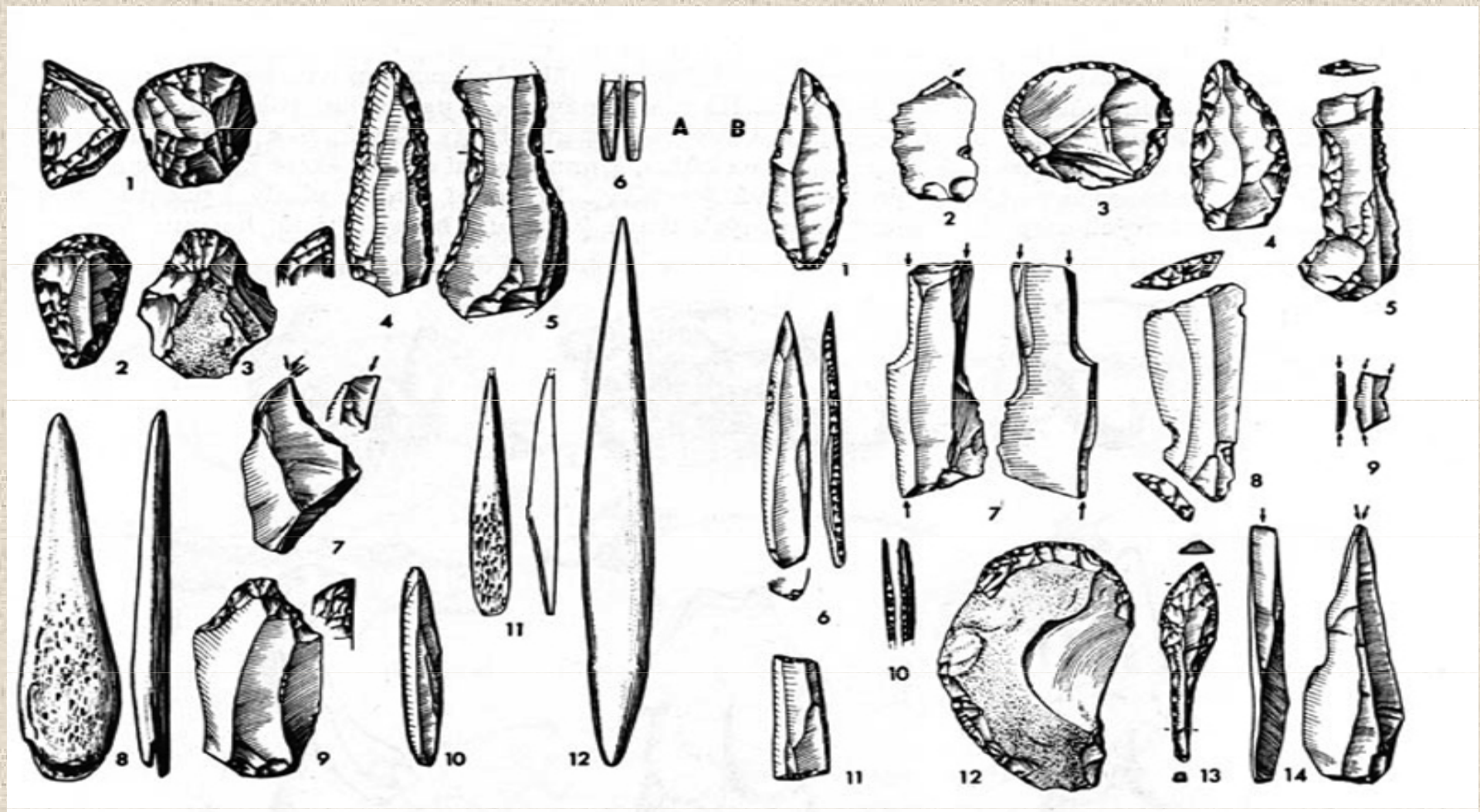
- **ŠI** (silicity, sopečná skla, křemence, drahokamy – vltavín, křišťál)
- **BI** (břidlice, mramor, nekvalitní pískovce, vápence)
- **šperky** (např. jantar, švartna, almandin)
- **mlýnské kameny, stavební kámen**

Kost a paroh (jehly, rybářské náčiní, píšťaly, ozdoby)

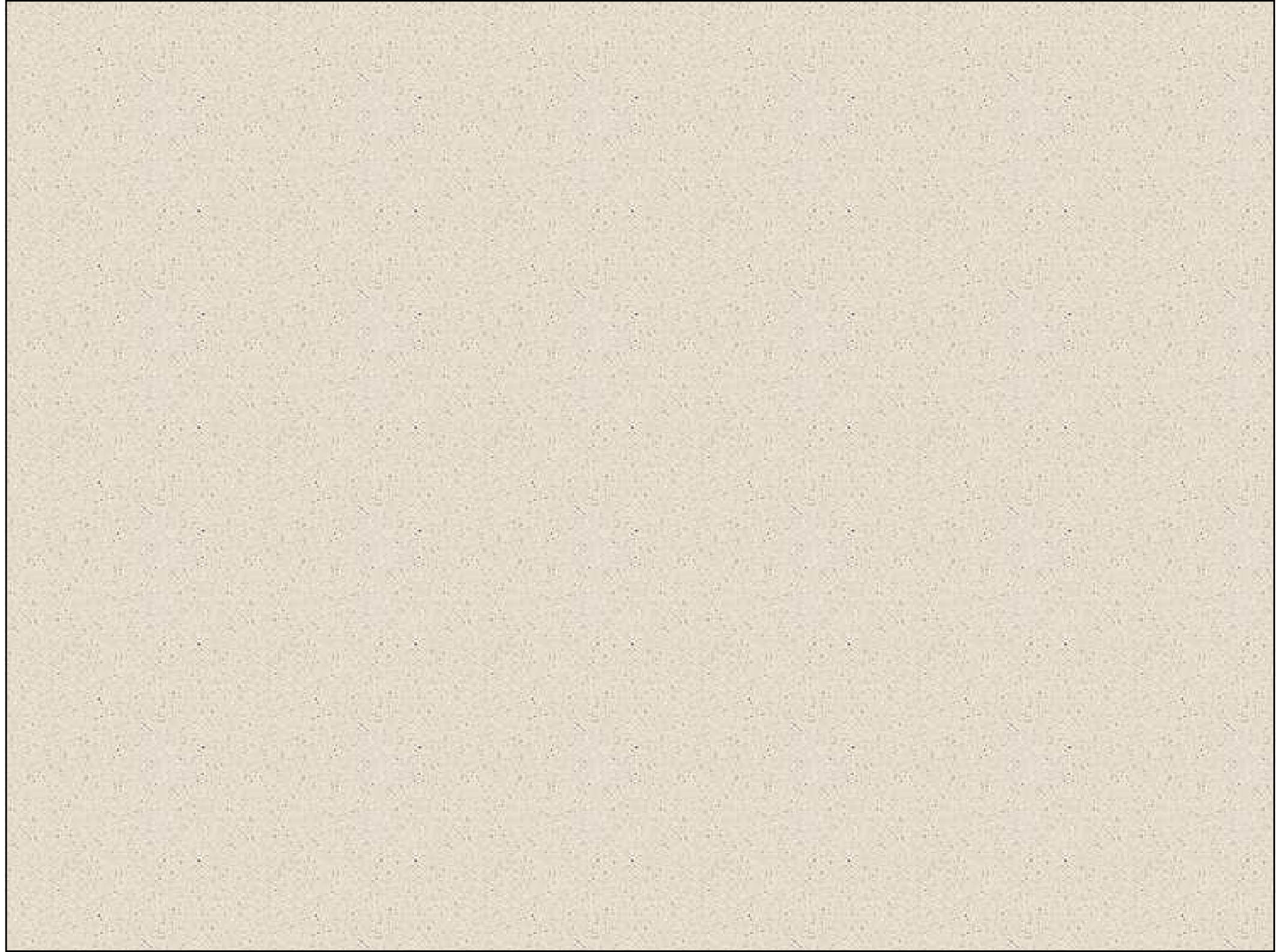
Hlína

- **keramika** – nádoby jsou hlavním datačním prostředkem archeologie, vyráběné od neolitu

Štípaná industrie

Suroviny

Kov

- **Cu** (od eneolitu, hl. šperky, klínky dlátka, méně zbraně)
- **bronz** (Cu + Sn, Sn <12%, vhodný už i na zbraně a nástroje, předpokládá se vznik specializovaných řemesel zpracujících kov)
- **Fe** (první importy už na konci d. bronzové, lehce dostupné a vhodné na výrobu zbraní a pracovních nástrojů)
- **Drahé kovy** (Au, Ag – šperky, reprezentativní předměty)

Sklo (od doby bronzové importy, u nás výroba až v laténu)

Organické materiály (dřevo, kůže, kožešiny apod. se málokdy dochovají)

Bronzová sekerka

Periodizace pravěku

- Dle materiálů užitých člověkem k výrobě nástrojů se pravěk obecně dělí (na základě Thomsenovy trojdobé periodizace z roku [1836](#) uzpůsobené pro vývoj na českém území):
  - [Doba kamenná](#) (cca 3 miliony let př. n. l. - 4. tisíciletí př. n. l.)
    - Starší doba kamenná
      - [Paleolit](#) (cca do 11. tisíciletí př. n. l.)
      - [Mezolit](#) (cca do 8. tisíciletí př. n. l.)
    - Mladší doba kamenná
      - [Neolit](#) (cca do 5200 př. n. l.)
      - [Eneolit](#) (chalkolit, doba měděná, na [Předním východě](#) cca do 3500 př. n. l.)
      -
  - [Doba bronzová](#) (cca do 750 př. n. l.)
    - Starší doba bronzová (cca do 1550 př. n. l.)
    - Střední doba bronzová (cca do 1330 př. n. l.)
    - Mladší doba bronzová (cca do 750 př. n. l.)

Periodizace pravěku

- Doba železná (cca 750 př. n. l. - 0)
- Starší doba železná (cca do 400 př. n. l.)
  - Doba halštatská
- Mladší doba železná (cca do 0)
  - Doba laténská
- Doba římská (cca 0 - 400 n. l.)
- Doba stěhování národů (cca po 400 n. l.)
- Raný středověk (cca od konce 5. století do 11. století)